

Dimitrii Prohorencu:

Morfologická problematika ve vybraných příručkách o češtině

Diplomant si zvolil jako téma diplomové práce problematiku jazykové správnosti v užívání češtiny, nebo jak ji v textu později různě označuje „chyby či prohřešky, nenáležité užívání či porušení jazykové normy“, zpracovanou v různé hloubce pohledu a náročnosti autory pěti příruček o češtině, určených různě pro širokou škálu uživatelů od běžného mluvčího, či spíše pisatele, až po profesního uživatele češtiny (novináři, redaktoři, korektoři). Výběr traktovaných jevů v posuzovaných příručkách se řídil většinou dotazy uživatelů na jevy, které jsou běžnému uživateli, často opakovaně, nejasné a částečně potřebou upozornit na posun v kodifikaci a na vývoj jazyka v poslední době se zvláštním zřetelem k stylově náročným spisovným textům.

V úvodní kapitole charakterizuje diplomant stručně každou z pěti příruček, ze kterých vychází: Šlosar, O češtině každodenní, Martincová, Jazykové sloupky, Svozilová, Jak dnes píšeme/mluvíme a jak hřešíme proti dobré češtině, Černá, Na co se nás často ptáte, Sgall-Panevová, Jak psát a nepsat česky, (viz bibliografie).

V druhé kapitole se diplomant zabývá morfologickou problematikou, a to kolísáním v rodě a v chápání životnosti a neživotnosti u některých substantiv, skloňováním některých českých i cizích příjmení, užitím koncovek v 1. pádě pl. životných maskulin, problematikou vzorů žena - růže a píseň - kost, duálových tvarů, užití číslovek, problematikou slovesných tříd, hl. vzorů sází, maže, kryje a kupuje, dále užitím přechodníků a některými problémy užití předložek.

Třetí kapitola se už věnuje syntaxi (užití zájmena svůj, chyby ve výstavbě výpovědi - anakolut, zeugma apod., slovosled a aktuální členění), lexikologii (rozdíly ve významu slov, chybná užití lexikálních jednotek, problémy při tvoření slov, etymologie - uvádí základní charakteristiku pojmu a ilustračně předkládá zajímavé etymologie náhodně vybraných slov), pravopis (i/y, velká písmena - ve srovnání s Pravidly se věnuje pouze názvům ulic aj. s předložkou). Ve shrnutí na konci kapitoly se snaží stručně vyjádřit základní problematiku uváděných jevů.

Čtvrtá kapitola se v oddílu Čeština mezi jazyky světa krátce věnuje přejímání slov z cizích jazyků a uvádí řadu zajímavých příkladů. Oddíl Budoucí vývoj češtiny je soubor vtipných citátů z knihy Pavla Eisnera Chrám i tvrz, oddíl Jazyk mládeže je jen jeden zajímavý pohled - citát z Paměti J.S.Machara podle K.Hausenblase v knize Čeština za školou. Oddíl Čeština v cizině uvádí jeden humorný příklad z K.Hausenblase. Tato kapitola se již úplně vzdaluje od předpokládaného zkoumání jazykové správnosti.

V závěru se diplomant vrací k stručné charakteristice češtiny, v čem je její složitost, proč je pravopis obtížný, kde ve světě se mluví česky, v čem tkví podstata českého slovosledu, které jazyky nejvíce ovlivňují češtinu a jaký je přínos popularizačních příruček o češtině.

Dimitrii Prohorencu vybírá z posuzovaného materiálu jevy, které jsou nejčastěji předmětem kolísání v úzu nejen u cizince, ale i u běžného českého uživatele. Diplomová práce by mohla tedy sloužit jako první informace pro uživatele, který se ke specializovaným materiálům dosud nepropracoval.

Diplomová práce se jmenuje morfologická problematika ve vybraných příručkách o češtině, ale morfologii je věnováno 22 stran, zatímco na dalších 40 stranách se mluví o tématech jiných a přechází se k souboru zajímavostí o češtině.

V úvodu diplomant uvádí, že se snažil „získat co nejvíce informací, které jsou mimo rámec současných *gramatik o češtině* (!)“. Neuvádí však, které současné gramatiky má na mysli a které jevy v nich nejsou podchyceny. V bibliografii neuvádí ani jednu z novějších mluvnic (akademickou Mluvnici češtiny, brněnskou Příruční mluvnici češtiny, pražskou mluvnici Čeština – řeč a jazyk M. Čechové a kol.). jedinou citovanou gramatikou je Česká mluvnice Havránka a Jedličky. Tím vlastně nebylo naplněno zadání diplomové práce.

Z uvedených zdrojů si diplomant vybírá jen malý zlomek příkladů, kterých je nepřehledné množství. O to více by práci prospělo, kdyby konstatoval, které obtížné jevy konkrétně nejsou v tradičních mluvnicích podchyceny.

V bibliografii postrádám ještě další užitečné materiály jako: Jan Chloupek, Knížka o češtině, 1974, J.V.Bečka: Jak psát dobře a správně, 1974, kolektiv O češtině pro Čechy, 1963, Nauka o českém jazyku V. Šmilauera, 1973.

Práce v celku působí značně roztržitě, což je zajisté odrazem charakteru zdrojového materiálu. Bylo by zajisté vděčnější věnovat se pouze morfologické tematice v porovnání se systematickými mluvnicemi, než se pokoušet o líbivé podání charakteristiky češtiny.

Předkládaná práce je psána kultivovanou češtinou bez jakýchkoliv prohrěšků, s užitím frazémů i s jistou dávkou vtípnosti, není však vždy na pohled jasné, kde končí formulace autorů příruček a kde začíná formulace diplomantova.

Po formální stránce je zavádějící dvojí číslování kapitol, kdy automatické číslování textu nesouhlasí s označením římskou číslicí na konci názvu kapitoly.

I když práce na první pohled působí příznivým dojmem, je třeba konstatovat, že se diplomant odchýlil od zadání a místo toho vybral z uvedených příruček o češtině velké množství užitečného materiálu bez náležitého dalšího zpracování, což je ostatně požadavek na diplomovou práci, aniž by zaujal jakýkoliv hodnotící postoj k současným mluvnicím češtiny a vyjádřil se, zda jsou zmíněné obtížné jevy v tradičních mluvnicích podchyceny a jak.

Přes uvedené výhrady doporučuji předkládanou diplomovou práci k obhajobě a hodnotím ji jako **dobrou**.

V Praze 15.9.2008

PhDr. Jan Holub
oponent